

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 9 november 2006

MEDITATIE

Ware troost in kruis en drukwegen!

De apostel Paulus wist van kruis en drukwegen in zijn leven. Immers hij spreekt dat hij ervaren mag dat de Geest zijn zwakheden mede te hulp kwam.

De kanttekening verklaart ons met betrekking tot zijn zwakheden: die wij in kruis en lijden nog onderworpen zijn, waartegen onze geest menigmaal mort. Met andere woorden, ik kan het zo vaak in mijn leven niet eens zijn met het voorzienig beleid des Heeren. Echter Paulus gaat ons nu wijzen op de grote rijkdom van al Gods uitverkorenen. De oorsprong van die rijkdom ligt niet in de tijd, maar in de eeuwigheid. Hij spreekt hier over degenen die naar Gods voornemen geroepen zijn. Het gaat hier over de verkiezing Gods tot zaligheid van mensenkinderen.

Jonge mensen, als jullie nadenken over de verkiezing wat gaat er dan in je om? Weet jij geen weg met de uitverkiezing? Verschillende jongeren weten hier niet goed raad mee, immers je hoort nogal eens: je moet

En wij weten, dat degenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk degenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Romeinen 8 : 28

geloven! Christus heeft alles gedaan, geloof dat toch! Zeker de eis ligt op ons, maar nooit zal iemand geloven, tenzij het van de hemel gegeven wordt! Geloof in de planting is een gave Gods. Geloof in oefening is ook een gave Gods. Daar komt Gods kind wel achter.

Maar Paulus stoot zich niet aan de verkiezende liefde Gods. Hij zegt: wij weten. Dat is geen verstandelijke wetenschap alleen, maar dat heeft hij zielsbevindelijk door Gods Geest mogen leren.

Voor ons verduisterd verstand is de

uitverkiezing veelal een steen des aanstoots of reden om achter weg te schuilen om in alle rust onbekeerd voort te leven!!

Maar Paulus spreekt hier over het voornemen Gods door geloofswetenschap. Hij mag door het geschonken geloof de rijkdom van Gods volk zien liggen. Die rijkdom dat God in Zichzelf voorgenomen heeft, om mensen uit genade door Christus zalig te maken. Als God niet een volk had verkoren in de eeuwigheid, was het voor ons allen kwijt geweest. Maar nu zullen er naar Gods soeverein welbehagen komen tot de zaligheid, maar zij zullen wel te doen krijgen met wegen van druk en kruis. Paulus spreekt over: alle dingen. Daarmee bedoelt hij de drukwegen, zwarigheden, verdrukkingen, die moeten worden ondergaan in dit leven.

Wie van ons is van moeite en zorg in dit leven een vreemdeling? Denk aan ziekten, noden en zorgen in het gezin, rouw en alleen zijn. Zelfs bij een huwelijksdienst worden wij daar op gewezen: overmits den gehuwden gewoonlijk velerhande tegenspoed en kruis vanwege de zonde overkomt. Ja die dingen komen! Echter de Heere is vrij in hoeveel zorg en hoe diep het zal gaan. Onze val in het paradijs heeft wat teweeg gebracht. Maar nu gaat het erom of al deze moeiten tot voordeel zullen zijn.

Maar voor wie zullen al die dingen medewerken ten goede? Met andere woorden, voor wie zal alles uitlopen op de eeuwige zaligheid? Eigenlijk vinden wij hier Zondag 10 terug van de H.C. Wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods? Antw: De almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods door welke Hij hemel en aarde, mitsgaders alle schepselen, gelijk als met Zijn hand nog onderhoudt, en alzo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijze en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, en alle dingen, niet bij geval, maar van Zijn Vaderlijke hand ons toekomen. Hoe groot is de rijkdom van degenen

Inhoud

- 1 Ware troost in kruis en drukwegen!
- 2 Luthers grootste werk (2)
- 4 Bijbelstudie: Hagar in de woestijn (4)
- 5 Calvijn als prediker (3)
- 6 Van Overzee: Kernachtige uitspraken
- 8 Hervormingsdag en vasten...
hoort dat bij elkaar?
- 9 Kerknieuws
- 10 Berichten
- 11 Kerkdiensten

85e jaargang

Nr. 6

die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Kunnen die mensen dat altijd bekijken, hebben zij daaruit altijd de kracht? Zijn zij altijd stil onder moeilijke, vleeskruisigende wegen? O nee, Asaf getuigde: mijn bestraffing is er elke morgen.

Maar voor wie zullen alle zwaarigheden, ja alle dingen ten goede zijn? Paulus zegt het: dat degenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede!

Zij zijn geroepen uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. Zij hebben liefde van God ontvangen die tot wederliefde noopt. Zij hebben Hem lief omdat Hij hen eerst heeft liefgehad. Zij hebben Gods inzetten lief. Zij worden geleid in een weg, dat zij een welgevallen zullen krijgen aan de straffen van hun ongerechtigheden. Zij hebben God lief, alhoewel hun beleving daar ver van is. Zij nemen zichzelf waar als vijanden van God en Zijn wegen. Zij hebben God lief, waardoor zij uitroepen: wie ben ik en wie behoorde ik te zijn. Zij hebben God lief, waardoor zij op Gods tijd mogen buigen voor God. Zij hebben God lief en leren roepen: Aangezien wij dan naar Gods rechtvaardig oordeel, tijdelijke en eeuwige straffen verdiend hebben, is er nog een middel om die welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen. Zij krijgen ook Hem lief, die gekomen is in de volheid des tijds, om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Zij krijgen Hem lief, die Zich openbaart als de Schoonste van alle mensenkinderen in Wiens lippen genade is uitge-

stort. Zij krijgen Hem lief, die voor de vreugde Hem voorgesteld, het kruis heeft verdragen. Die Man van smarten verzocht in krankheid, Die Zich gegeven heeft tot een rantsoen voor velen!

Zij hebben God lief, echter zij nemen zich zelf waar als een weerbarstige, onwillige zondaar. Zij mogen soms onder druk en kruis, een oog des geloofs op die dierbare, bereidwillige Borg en Middelaar ontvangen. Dan is het goed wat de Heere doet. Dan mag de opstand wel eens weggenomen worden, als zij licht krijgen over hun pad in dit leven en mogen geloven dat er Eén hen is voorgedaan. Dan mogen zij wel eens geloven dat het een

Vaderlijke kastijding is, om ze te spelen aan de wereld, zondige vlees, eigen ik. Dan mogen zij wel eens terecht komen in de eeuwigheid en stamelen: Wij weten, dat degenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk die naar Zijn voornemen geroepen zijn en dat Hij al mijn paden zal recht maken. Dan mag het voor mij zijn: daarom zult gij ook alles wat u daarin (in dit leven) overkomt, met geduld en dankzegging aannemen, als van de hand des Heeren; zo zal het u ook alles ten beste en ter zaligheid gedijen. (huwelijk form.) Geldt dit ook voor u?

Opheusden,

ds. G. Pater

2

Luthers grootste werk

In een vorig artikel hoorden we van het verblijf van Maarten Luther op de Wartburg. Het voornaamste werk dat hij daar heeft verricht, is de vertaling van het Nieuwe Testament geweest. Daarover in dit artikel iets meer.

Septemberbibel

Vorige week zagen we dat er, toen Luther zijn vertaalwerk aanving, al wel achttien vertalingen van de Bijbel in het Duits bestonden. Maar deze waren doorgaans moeilijk te begrij-

pen en onnauwkeurig. Bovendien waren het geen vertalingen uit het Hebreeuws en Grieks, maar uit de Vulgata, de Latijnse bijbelvertaling van de kerkvader Hieronymus uit de vijfde eeuw. En de Vulgata was niet foutloos. Luther wilde niet de zoveelste vertaling van een vertaling maken – hij wilde naar de bronnen terug! Het was niet toevallig dat hij bij zijn 'ontvoering' op 4 mei 1521 in alle haast de Hebreeuwse en de Griekse Bijbel, de Schrift in de oorspronkelijke talen dus, had gegrepen en meegenomen.

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur:
ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers aan:
ds. A. Moerkerken, Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263
e-mail: moerkerken@kliksafe.nl

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.

Boeken ter recensie en meditaties aan:
ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136,
3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk)
en berichten aan:
redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583.
Uiterlijk woensdag 17.00 uur aanleveren.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk
aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:
Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisohof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718,
e-mail: saambinder-adv@kliksafe.nl
Postbankno. 256686 t.n.v. de administratie
van De Saambinder.

Advertenties € 0,60 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag**
in het bezit van de administratie te zijn.

Rouwadvertenties
uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Abonnementenadministratie:
Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten.
Zie voor adres enz.: hiernaast.

Betalingen abonnementsgelden:
Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 22,- per jaar + extra portiekosten.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:
Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av. N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

*De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van:
de advertenties en de (recensies van de)
aangekondigde boeken.*

Een moeilijkheid was dat Luther aanvankelijk maar over heel weinig boeken kon beschikken. Toen hij later wat vrijmoediger werd en de Wartburg wel eens durfde verlaten, ging hij in het nabij gelegen Eisenach soms boeken halen bij de Franciscaner monniken daar (zie C.F. Westermann, *Het leven van Martinus Luther*, 1918, blz. 183-208). Luther heeft, helemaal alleen, in een onvoorstelbaar hoog tempo gewerkt. Laten we de tien boeken niet vergeten die hij in de tien maanden van zijn verblijf op de Wartburg óók nog heeft geschreven! Elke dag vertaalde hij zes bladzijden van het Griekse Nieuwe Testament in het Duits. Dat lijkt voor een leek misschien niet veel, maar voor een ingewijde is het onvoorstelbaar. Luther had daarbij de beschikking over het gedrukte Nieuwe Testament, zoals Erasmus dat in 1516 in Basel had uitgegeven. Eind december 1521 begon hij in de Wartburg aan zijn immense werk. Eind februari 1522 was de vertaling klaar! Op 21 september 1522 kwam de eerste druk van de pers in Wittenberg – vandaar de bekende naam ‘Septemberbibel’. Tussen de publicatie van het Nieuwe Testament in 1522 en die van de volledige Bijbel in 1534 zijn naar schatting van het Nieuwe Testament zo’n 200.000 exemplaren verkocht. Een geweldig aantal, zeker voor die tijd!

Het Oude Testament

Veel moeite heeft Luther de vertaling van het Oude Testament gekost. Tijdens de Wartburgperiode was hij eraan begonnen, maar hij kwam er al spoedig achter dat dit voor hem alleen een te zware opgave was. Het Hebreeuws stond verder van hem af dan het Grieks. Direct na zijn terugkeer in Wittenberg verzamelde hij een groepje deskundige mannen om zich heen, dat hij later wel wat spottend zijn ‘Sanhedrin’ noemde. De bekendsten waren Bugenhagen, Justus Jonas, Kaspar Cruciger en natuurlijk ook Melanchthon. De laatste vertelt dat tijdens de vertalingsbijeenkomsten de één een Latijnse Bijbel voor zich had, de ander een Griekse, een derde het Hebreeuwse Oude Testament, een vierde een Aramese vertaling ervan, een vijfde een Duitse Bijbel...

Met name het boek Job gaf de vertalers moeilijkheden. Eens verzuchtte Luther dat het wel leek of Job nog minder prijs stelde op de vertaling van zijn woorden dan op de vertroosting van zijn vrienden... Soms deed Luther samen met zijn vrienden vier

dagen over drie regels. Ergens schrijft hij dat het zoeken naar een enkel woord hem soms weken kostte. Daarbij ging de hervormer op een heel bijzondere manier te werk. Hij bezocht werkplaatsen van vaklieden om voor bepaalde instrumenten de juiste term te vinden. Eens, toen men de eerste hoofdstukken van het boek Leviticus aan het vertalen was, ging Luther naar een slager en verzocht hem een dier te slachten. Vervolgens liet hij zich door de slager de namen van de organen uitleggen en de termen van de verrichtingen die bij het slachten te pas kwamen. In een brief aan een vriend vroeg hij naar de namen van verschillende soorten wormen. Aan Spalatinus verzocht hij er bij de keurvorst op aan te dringen dat deze hem zijn voorraad edelstenen zou willen sturen: hij wilde graag weten hoe de fundamenten van het nieuwe Jeruzalem uit Openbaring 21 eruit zullen zien!

De Brief over het vertalen

In 1530 blikt Luther nog eens terug op zijn werk. De vertaling van het Nieuwe Testament is dan al acht jaar klaar; met het Oude Testament is hij nog bezig. De Rijksdag van Augsburg vergadert en Luther staat grote angsten uit, vanwege de soms wankelmoedige houding van zijn vriend Melanchthon. Zelf mocht Luther als vogelvrij verklaarde niet op de Rijksdag komen. Dan schrijft hij op de Coburg zijn *Sendbrief vom Dolmetschen*, de Brief over het vertalen. Het is een leerzame, korte brief. Een paar

Luther had een diepe en bevindelijk doorleefde eerbied voor de kracht en de majesteit van het Woord van God.

dingen wil ik er uitlichten, waarbij ik gebruik maak van een vertaling van C.W. Remmelzwaal uit 2000.

Luther geeft aan, dat er ‘veel rumoer’ is ontstaan over zijn vertaling van de Schrift. Zijn vijanden deden het voorkomen alsof hij de grondtekst soms had veranderd of zelfs vervalst! Vele eenvoudige christenen waren ‘met ontzetting en vrees bevangen’. Vooral voor hen schreef hij zijn brief. Hij merkt op dat elk groot werk dat wordt ondernomen, altijd op veel weerstand stuit. De beste stuurlied staan aan wal. ‘Zo vergaat het mij ook. Lieden die

nog nooit goed hebben kunnen praten, laat staan vertalen, die willen mij met z’n allen betuttelen en ik moet hun aller leerjongen zijn...’. Luther is van mening dat als men de tegenstanders van zijn vertaling zou vragen hoe men de eerste twee woorden van het Mattheüsevangelie zou moeten vertalen, niet één van hen in staat zou zijn ‘tok’ te zeggen – het simpele geluid van een kip... Ook toen Hieronymus de Bijbel vertaalde (in het Latijn, de zogenaamde Vulgata, A.M.) bekritiseerden lieden ‘die niet in staat waren zijn schoenen te poetsen’ zijn arbeid.

Vrij vertalen?

Uitvoerig verdedigt Luther in zijn *Sendbrief vom Dolmetschen* het feit dat hij in Romeinen 3:28 (‘Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet’) het woord *alleen* had ingevoegd – alléén door het geloof. Volgens hem vraagt de Duitse taal hierom. Dit heeft alles te maken met Luthers vertaalprincipe. De statenvertalers – die toch minstens zo bekwaam waren als hij – hebben dit woord *niet* ingevoegd, hoewel zij ongeveer een eeuw na Luther hun werk hebben gedaan en diens vertaling hun bekend was. Luther is van mening dat men op twee manieren kan vertalen. Men kan de lezers tot de tekst brengen of de tekst tot de lezers. De statenvertalers deden vooral het eerste. Zij wilden de lezers van de Schrift brengen tot de letterlijke tekst en zó vertalen dat men als het ware in onze Nederlandse woorden het Hebreeuwse en Griekse oorspronkelijk geschrevene herkent. Luther wilde vooral de tekst tot de lezers brengen. Bekend zijn zijn woorden dat je niet aan de letters van een vreemde taal moet vragen hoe je je eigen taal moet spreken. Je moet het vragen aan de moeder thuis, de kinderen op straat, de eenvoudige man op de markt – en dan goed luisteren hoe zij zich uitdrukken.

Toch moeten we hiervan geen karikatuur maken en zowel Luther als de statenvertalers recht doen. Onze Statenvertaling houdt zich immers niet alleen strikt aan de grondtekst, maar de vertalers hebben zich ook ingespannen om zo goed mogelijk Nederlands neer te schrijven. En wat Luther betreft, heeft Remmelzwaal in zijn vertaling van de *Sendbrief vom Dolmetschen* heel terecht opgemerkt dat de woorden van de hervormer vaak ongenueanceerd zijn geciteerd door voorstanders van een vrije bij-

belvertaling. Luther heeft namelijk óók gezegd: 'Toch heb ik mij anderszids niet te ver verwijderd van de letterlijke tekst, maar ik heb met grote zorgvuldigheid met mijn medewerkers erop gelet dat ik mij aan de letter hield, als het erop aankwam, en heb dan niet zo vrij vertaald. Ik heb liever de Duitse taal schade willen berokkenen dan van de letterlijke inhoud willen afwijken...'

Een groot woud

Luther had een diepe en bevindelijk doorleefde eerbied voor de kracht en de majesteit van het Woord van God. Verschillende uitspraken getuigen daarvan. In zijn beeldende taal vergeleek hij de Bijbel wel met een groot woud met verschillende bomen. 'Er is geen boom in dit woud waaraan ik niet heb geschud om er een paar appels of peren van te plukken of uit te schudden'. Een andere keer zei hij: 'Wat de weide is voor het vee, een huis voor de mens, een nest voor de vogel, een rots voor de klipgeit en de rivier voor de vissen, dat is de Heilige Schrift voor gelovigen' (Paul Scheurlen, *Luther onze huisvriend*, blz. 49). Aan het einde van zijn Kirchenpostille, een prekenboek dat hij eveneens op

de Wartburg gereedmaakte, gaat hij in op het verschil tussen menselijke boeken en het Woord van God. Hij schrijft daar: 'Mocht het Gode behagen dat mijn uitleggingen en die van alle leraars ten onder gingen en ieder christen zelf niets dan de Schrift en het loutere Woord Gods voor zich nam. Gij ziet uit mijn gezwets (!) hoe onmetelijk ver alle menselijke woorden staan beneden het Godswoord (...) Daarom, naar de Schrift, lieve christenen en laat mijn uitleggingen en die van alle leraars slechts als het steigerwerk zijn voor het gebouw, opdat gij het zuivere, loutere Godswoord zelf moogt vatten, smaken en daarbij blijven, want daar woont God alleen in Sion...'. Ongetwijfeld sprak Luther hier wat al te negatief over zijn schriftverklarend werk en over dat van anderen. Maar niemand kan de waarheid van zijn woorden betwisten over de waarde en de kracht van het Woord van God. Dát in eigen hart en leven te ontdekken, betekende het keerpunt in zijn leven en de beslissende stoot voor het begin van de reformatie.

Capelle aan den IJssel,
ds. A. Moerkerken

naar een mens in zijn nood en ellende, in zijn zonde en schuld. Dan is de Heere altijd de Eerste.

De God des aanzien

Hagar noemde in haar belijdenis de Heere, Die naar haar had omgezien: Gij, God des aanzien! De Heere is de Alziende. Nooit zijn we uit Zijn Goddelijke ogen. Matthew Henry zegt het zo mooi: "*Gij God ziet mij*. Dit zal voor haar voortaan Zijn Naam wezen, en dit Zijn gedachtenis, waaraan zij Hem, zolang zij leeft, zal kennen en gedenken: *Gij God ziet mij*. De God, met Wie wij te doen hebben, is een ziende, een alziende God. God is (naar de ouden het hebben uitgedrukt) *een en al oog*." Zijn zien is ook doorzien, tot op de bodem zien. De Schrift zegt, dat Hij ons doorgrondt.

- Hij ziet tot op de grond van ons leven. Matthew Henry zegt daarvan weer zulke treffende dingen:
- Hij ziet mijn zonde en dwaasheid. Als we dat werkelijk geloven, dan brengt dat tot het belijden van de zonde. David beleed dat hij gezondigd had tegen de Heere. De verloren zoon kende zich schuldig tegenover de hemel en tegenover zijn vader. Dat we toch altijd beseffen zouden dat de Heere al onze zonde ziet.
- Hij ziet mijn smart en verdrukking. Wat een troost voor een zondaar die weent naar God. Hij ziet en kent uw tranen.
- Hij ziet ook de tranen over uw zonde. Als een zondaar zich voor de Heere neerbuigt en zijn zonde hartelijk beweent, dan ziet Hij dat. Zulke tranen vallen in Zijn fles.
- Hij ziet ons ook als we Hem verlaten en op eigengekozen wegen gaan. Hij ziet u op al uw dwaalwegen. En hij is geen "ledig Aanschouwer", dat wil zeggen dat Hij u tegenkomt met Zijn oordelen en gericht. Maar ook dat Hij weet u terecht te brengen.

Lachai-Rói

De Heere had naar Hagar omgezien. Gij, God des aanzien; we hebben hier allereerst te denken aan een zien in genade en ontferming. En het wonder wordt nog groter als we verder lezen, wat Hagar gezegd heeft: "Heb ik ook hier gezien naar Die, Die mij aanziet?" Hagar drukte daarmee haar verwondering uit. Alsof zij zeggen wilde: Heb ik hier werkelijk Hem gezien, Die mij aanziet? Ik kan het niet op. Het wonder is zo groot. Zijn oog zag haar, toen zij wegvlochtte uit

BIJBELSTUDIE

4

Hagar in de woestijn

Genesis 16 : 6-16

Een inhoudsvolle belijdenis

Hagar is diep onder de indruk geweest van de ontmoeting met de Engel des Heeren. De Heere had naar haar omgezien in de woestijn. Hij had haar een zoon beloofd, maar ook Hij had haar opgewekt terug te keren naar Sarai, haar meesteres.

Hagar was van dat alles zo diep onder de indruk, dat er een belijdenis over haar lippen kwam. We weten niet of Hagar de Heere vreesde. Dat weet God alleen. Maar het was wel een heerlijke en inhoudsvolle belijdenis, die over haar lippen kwam. "En zij noemde de Naam des HEEREN, Die tot haar sprak: Gij, God des aanzien!" (vers 13). Hagar had in de woestijn niemand die naar haar

omkeek. En toen keek de Heere naar haar om. Dat was voor haar een wonder. Daaraan gaf zij uitdrukking in deze belijdenis. Is het voor u, en dan in geestelijk opzicht, al een wonder geworden, dat de Heere naar u omzag? Want dat wordt zo'n wonder in het leven van allen, die de Heere vrezen. De dichter van Psalm 31 bezong dat wonder, toen hij het zong:

*Gij hebt mij aangezien,
En hulpe willen bien
In mijn verdrukking en mijn lijden;
Toen in mijn zielsellende,
Uw Aangezicht mij kende*

(Psalm 31:5)

Eeuwig wonder, als de Heere in Zijn opzoekende liefde omziet naar een mens die op de vlucht is voor God,

de tent van Abram, toen zij zo eenzaam zat bij de fontein. Hagar zag niet naar de Heere om, maar Hij zag naar haar om. Dat wordt het grootste wonder voor al Gods kinderen. Hij was de Eerste in mijn leven. Toen ik op de vlucht was voor God om nooit meer terug te keren, toen ik naar God niet vroeg, toen zag Hij naar mij om in Zijn ontfermende liefde. Dat is altijd weer het wonder in het geestelijke leven. En dat wordt een al groter wonder. "Daarom noemde men die put, de put Lachai-Rói; ziet hij is tussen Kades en tussen Bered" (vers 14). Lachai-Rói betekent letterlijk: put van de Levende, Die mij aanziet. De put heeft een naam gekregen omdat de wonderen Gods in gedachtenis moeten blijven. Vergeet nooit één van Zijn weldadigheden, vergeet ze niet, het is God die ze u beweest. Dat is altijd weer de les, omdat we zo vergeetachtig zijn. Gods Woord roept ons keer op keer op de wonderen Gods in gedachtenis te houden. Laten Gods kinderen er maar eens voor gaan zitten om te overdenken, Wie de Heere voor hen geweest is. O, dan is er stof voor verwondering. Dan wordt God zo groot en wij zo onwaardig.

Door de Heere aangezien

Zo werd de put dus genoemd de put van de Levende, Die naar mij omziet. De Heere is de levende God. Hij is geen onbewogen God, maar Hij is

Eeuwig wonder, als de Heere in Zijn opzoekende liefde omziet naar een mens die op de vlucht is voor God.

een God Die naar zondaren omziet. Zien we hier niet het licht van de komende Christus? Omdat de Heere de Levende is, Die naar mensenkinderen omziet, daarom zal er straks een kribbe staan en een kruis. Wonder van alle wonderen, daarom kunnen zondaren zalig worden, ook al zijn ze op de vlucht voor God. Uit het slot van dit hoofdstuk blijkt dat Hagar is teruggekeerd naar de tent van Abram, naar haar meesteres Sarai. Ik geloof dat het voor Hagar meegevallen is. Ze zal alles aan Abram verteld hebben. Want toen het kind geboren werd, noemde Abram zijn naam Ismaël (vers 15). Die naam betekent: God hoort. Abram heeft

wellicht gedacht dat Ismaël het kind der belofte was, dat de Heere, nu hij zesentachtig jaar oud was (vers 16), Zijn belofte had vervuld.

Zou Sarai ook blij geweest zijn? Of heeft ze dat alles met gemende gevoelens ondergaan? We weten het niet. In ieder geval had Hagar de Heere genoemd de God des aanzien. Eeuwen later heeft Maria in haar lofzang gezongen van het won-

der, dat de Heere "de nederheid Zijner dienstmaagd heeft aangezien" (Luk.1:48). Ook Maria heeft gezongen van de Gods des aanzien. Zien we ook hier niet het licht van de komende Christus? Hij is het Kind in Wie de Heere zondaren aanziet en zondaren hoort.
(wordt vervolgd)

Zeist,

ds. J.J. van Ekeveld

3

Calvijn als prediker

Analytische vervolgpregen

Wat de Woordbediening betreft kennen we grofweg twee methodes: de analytische en de synthetische. Bij de eerste methode wordt de tekst onderdeel voor onderdeel verklaard en toegepast.

Bij de synthetische methode wordt naar een samenbindend thema gezocht en daarna wordt de tekst naar dat thema verklaard. Zowel de ene methode als de andere heeft zo haar nadelen. Het beste is dan ook om de voordelen van de beide methodes met elkaar te verbinden. De meeste predikanten tegenwoordig bedienen zich dan ook van de analytisch-synthetische methode, een tussenvorm dus.

De preken van Calvijn waren zonder meer analytisch: hij volgde zijn tekst op de voet, verklarend en toepassend. Hij deed geen enkele moeite van zijn preek een mooi systematisch opgebouwd retorisch geheel te maken. Hij liet de gang van de preek van a tot z geheel en alleen door de tekst bepalen. Van een thema-met-verdeling is geen sprake. Calvijn kende maar één doel: zijn hoorders brengen tot het precieze en zuivere verstaan van wat God in het gekozen Schriftgedeelte tot de gemeente te zeggen heeft en wat dat betekent in de praktijk van het leven.

Calvijn hield ook steeds vervolgpregen, d.w.z. hij behandelde door middel van zijn prediking achtereenvolgens gehele bijbelboeken. Hij brak derhalve met het oude 'pericopenstelsel': de door de kerk voor iedere zondag vastgestelde Schriftgedeelten, waaruit gepreikt moest worden. Het ging Calvijn immers niet om wat losse Schriftfragmenten, maar om het bij-

brengen van de gehele Schrift. Uit eerbied voor het Woord koos dus Calvijn deze methode: de gemeente moest steeds dieper worden ingeleid in de volle rijkdom van het Woord. En zo bepreekte Calvijn week in week uit, dag in dag uit, gehele bijbelboeken van vers tot vers. Zo verklaarde hij van maart 1554 tot juli 1556 in de door hem geleide kerkdiensten op werkdagen het boek Deuteronomium in niet minder dan 200 preken.

Om een pakkende inleiding bekommerde Calvijn zich niet. Ook soepele overgangen naar de regels der retorica kun je bij hem niet aantreffen. De preken eindigen meestal heel sober, bijvoorbeeld met de zin: 'Het overige moeten we tot morgen bewaren'. Welbewust etaleerde hij geen scherpzinnige, spisvondige gedachten. Op zijn sterfbed verklaarde hij nog, dat hij zich daarop niet had toegelegd, maar dat hij dat alles had onderdrukt en zich steeds op eenvoudig had gericht. De preken van Calvijn zijn dus eenvoudig, maar allerm minst dor en droog. Steeds is hij levendig, concreet, duidelijk, bewogen en soms heel fel. Ook schroomt hij niet zich te bedienen van een veelkleurige beeldspraak. Maar wat zijn prediking vooral boeiend maakt, is de rijkdom aan diepe gedachten, de Schriftuurlijke wijsheid en vooral de liefde tot God en de gemeente.

Calvijn staat met zijn preken steeds in het volle leven. Hij geeft leiding, raad en troost. Allerlei misstanden stelde hij aan de kaak. Niet alleen misstanden in de kerk, maar ook in het huwelijk en het gezin, in arbeid en ontspanning. En steeds toont Calvijn aan hoe een leven uit Gods genade door het geloof naar Gods wil en eer gestal-

te moet krijgen in de praktijk van het leven.

De reformator had tijdens de preek geen schets voor zich of wat aantekeningen. Hij improviseerde, maar nooit dan nadat hij zich grondig voorbereid had. En dat deed hij zeer gewetensvol. Hij raadpleegde ook altijd de kerkvaders, waarbij vooral aan Augustinus gedacht moet worden. Calvijn had vervolgens geheel greep op het gelezene. Hij moet een fenomenaal geheugen gehad hebben.

De Heere wenst te spreken door het Woord.

Calvijn dacht in de voorbereiding ook heel goed na over de wijze waarop hij de inhoud aan de gemeente zou overbrengen. Hij noemde dat 'mediteren'. De gemeente moest immers door het gesprokene gebouwd worden. De toepassing mocht niet ontbreken, want zonder die 'applicatie' is de preek een dood ding.

Derhalve ging Calvijn nooit onvoorbereid de kansel op. Zo'n handelwijze noemde hij een grove onbeschaamdheid. Wie zoiets waagt, is 'een verwaande kwast'. Het is noodzakelijk tot het einde toe leerlingen te blijven: de oefeningen in de Heilige Schrift mogen niet ontbreken. In een preek over Psalm 119:9-16 zegt hij: 'Wanneer ik hier op de preekstoel sta, spreek ik niet alleen opdat men naar mij luistert, neen, ik moet van mijn kant ook zelf een leerling van God zijn en het woord dat uit mijn mond voortkomt, moet ook mijzelf tot profijt zijn. Anders: wee mij!'

De noodzakelijke werking des Geestes

Als Calvijn over het Woord van God spreekt, wijst hij er steeds nadrukkelijk op dat het Woord hier en nu alleen naar ons toekomt in en door de Heilige Schrift. De Schrift is voor hem altijd en zonder meer het Woord van God. Het gezag van het Woord is niet afhankelijk van het oordeel van mensen en dus ook niet van dat van de kerk. Dat laatste is ook feitelijk onmogelijk, want die kerk is gebouwd op het fundament van apostelen en profeten.

Het licht der Schrift straalt duidelijk en helder. Maar het schijnt onder blinden! En daarom, zo zegt Calvijn, zal geen enkel mens zichzelf zo maar gewonnen geven. Integendeel; van

nature verzet de mens zich tegen de macht van het Woord van God. Als het bij de mensen zal komen tot een waar levend geloof, dan is het noodzakelijk dat de Heilige Geest komt te overtuigen. En dat zal nooit buiten Christus omgaan. Daar legt Calvijn ook alle nadruk op, dat God Zich nooit op een andere wijze aan de mensen openbaart dan door Zijn Zoon, Jezus Christus als de Middelaar Gods en der mensen. Christus is dan ook de eigenlijke inhoud van de Schrift. Zoals Gods openbaring exclusief Zijn openbaring in Christus is, zo is ook de Schrift het boek waarin de Heilige Geest exclusief over de Christus spreekt, het Evangelie omtrent Hem doet horen en zo de Christus en het heil in Hem aan levendgemaakte mensen, die het Woord der Schrift gelovig leren aanvaarden, deelachtig maakt. Het gaat in eerste en laatste instantie om Christus en de gemeenschap met Hem.

De prediking van Calvijn bezit derhalve duidelijk een christocentrisch karakter. Maar dat hield voor hem niet in, dat in elke preek over de Christus gesproken moest worden. Hij doet dat dan ook, in het bijzonder in zijn preken over oud-testamentische stoffen, heel vaak niet. Calvijn huivert ervoor terug door middel van spitsvondige exegetische alle mogelijke teksten 'christologisch' te duiden. Bovendien achtte hij het niet nodig in

elke preek 'alles' te zeggen. Die opvatting gold zeker voor de lange preekreeksen, die van dag tot dag werden gehouden en waarin gehele bijbelboeken werden behandeld. Voor Calvijn was Christus zo radicaal het centrum van de Schrift, dat dat niet steeds opnieuw met zoveel woorden uitgedrukt behoefde te worden.

De Heere wenst te spreken door het Woord. Dat stelt Calvijn dus telkens voorop. Maar als in één adem voegt hij eraan toe, dat we daarbij geleid moeten worden door de Geest. Het Woord op zichzelf heeft geen enkele kracht, als het niet levendgemaakt wordt door de kracht van de Geest: 'Zonder de verlichting des Heiligen Geestes, wordt er door het Woord niets gewerkt. Daaruit blijkt ook, dat het geloof het menselijk inzicht overtreft. En het is ook niet genoeg, dat het verstand door Gods Geest verlicht is, indien ook niet het hart door zijn kracht versterkt en gesteund wordt' (*Institutie*, boek III-II-33). Zo predikt Calvijn steeds de noodzaak van de onverbreekelijke eenheid van Woord en Geest: 'Want zonder resultaat zouden de leraars roepen, indien niet Christus, de inwendige Leermeester, zelf door Zijn Geest tot Zich trok hen, die Hem door de Vader gegeven zijn' (*Institutie*, boek III-1-4). (slot volgt)

Dirksland,

ds. J. Schipper

VAN OVERZEE

Kernachtige uitspraken

Het is alweer meer dan 22 jaar geleden dat we stonden voor de emigratie naar Canada. En niet alleen voor die emigratie, maar we stonden ook voor de eerste vliegreis en de eerste reis naar het buitenland. De kerkenraad van St. Catharines had ons namelijk verzocht ten spoedigste over te komen voor een kennismakingsbezoek.

Dat was natuurlijk inderdaad niet overbodig. We hadden nog nooit iemand uit deze Canadese gemeente ontmoet of zelfs gezien, en ook de pastorie moest toch bekeken worden, en zo waren er nog wel andere

zaken die onze overkomst wel gewenst maakten.

Martelaar

Op de Zendingsdag, dat was de dag voor we zouden vertrekken, ontmoetten we natuurlijk ook verscheidene broeders in de bediening. Een van hen sprak me aan, en hij sprak uit ervaring. "Zo broeder, wat hoor ik; heb je het beroep naar Amerika aangenomen?" Nu was het wel niet het land Amerika, maar in ieder geval wel op het Noord-Amerikaanse continent, waar m'n toekomstige kudde gelegerd was. Ik mompelde zoiets van: "Ja, ja, dat is zo." "Hoe oud ben

je?” was zijn volgende vraag. “Eenenveertig nog,” kreeg hij als antwoord. Met een zorgelijk gezicht keek de broeder me aan. “Ja, dat is heel wat, broeder, zo’n emigratie. En dan die taal! En als je boven de veertig bent, leer je die bijna niet meer. Weet je hoe het dan wordt?” Hij keek me indringend aan en vervolgde: “Dan wordt de leraar een martelaar, maar ook de gemeente wordt een martelaar.” Mijn broeder bedoelde dat natuurlijk heel niet kwaad en wilde alleen maar eerlijk zijn. Maar ik ben vanbinnen toch wel eens met dat vooruitzicht geplaagd. Als dat het enige was waarmee je vanbinnen geplaagd kunt worden, dan was het zo erg nog niet. Het was overigens wel een *kernachtige uitspraak*.

De volgende morgen moest de ene martelaar dan op reis om de Canadese martelaar, onze toekomstige gemeente, te bezoeken. De Heere heeft echter alle vrees beschaamd. En mét de Heere kan alles, ook de overstap naar een andere taal, een andere cultuur en gewoonten. Zondag 1 van onze Heidelbergse Catechismus spreekt van “mijns getrouwe Zaligmakers Jezus Christus.” O, die trouw van Hem, Die nooit laat varen de werken van Zijn handen! Hadden we maar meer geloof, en luisterden we maar niet zo vaak naar de leugenaar van den beginne, de vorst der duisternis, die de Heere verdacht zoekt te maken in Zijn trouw. Kernachtige uitdrukkingen heb ik wel meer gehoord, ook wel van een heel andere aard, en... ze blijven je bij, sommige ook na zoveel jaren.

Begravenis

Het was op de begravenis van een van Gods knechten. Van heinde en ver was men opgekomen om de plechtigheid bij te wonen. Ook veel predikanten woonden de begravenis bij. Niet alleen vanuit het eigen kerkverband, maar ook van erbuiten. Hoewel een gezond kerkelijk besef nodig is, we belijden toch: “Ik geloof een heilige, algemene, Christelijke kerk.” En de gemeenschap der heiligen wordt soms, zelfs in onze tijd, toch nog wel eens, ondanks, en over kerkmuren heen beoefend. Zo was er dus dan wel niet een bont, maar toch wel interkerkelijk gezelschap samengekomen voor de teraardebestelling van de overleden leraar.

Toen ik aankwam lopen om het kerkgebouw binnen te gaan, stapte er juist een ‘buitenverbander’, dat is een leraar uit en ander kerkverband,

uit de auto. Een algemeen geacht en in den lande vermaard predikant. Al bij het zien van hem verschrompelde ik aanzienlijk. En toch wilde ik wel graag iets broederlijks, of in ieder geval iets vriendelijks tegen hem zeggen. Hij had hartproblemen, dat was me bekend. En hoewel met enige schuchterheid, me een dwerg voelend naast deze reus in het Koninkrijk Gods, vroeg ik toch: “Hoe gaat het met uw hart?” Hij keek me even aan en zei toen: “Mijn hart? O, dat is veel te groot. De hele wereld past erin.”

Een kernachtige uitspraak, zoals die vaak van hem gehoord werd. “Heb je er ook last van?” vervolgde hij. Ja, er zijn van die momenten dat er zulke confronterende vragen aan je gesteld worden. Voor ik het wist was het antwoord eruit: “Had ik er maar meer last van.” De leraar knikte bevestigend. Hij begreep het. Er was toch herkenning van dezelfde kwaal en behoefte aan hetzelfde, geheel enige Geneesmiddel. We kunnen zo gemakkelijk wat uitdrukken, waar we in het geheel geen indruk van hebben. Maar er is toch een volk dat het meer en meer leert verstaan dat er plaats is voor van alles in het hart. Het is als een opengebroken stad. Alleen Prins Immanuel verlost uit alle heerschappij des duivels. Hij is gekomen om diens werken te verbreken.

Hadden we maar meer geloof, en luisterden we maar niet zo vaak naar de leugenaar van den beginne

Ruimte

We wonen hier in een ‘onmetelijk groot land’. Bezoekers uit het oude vaderland verbazen zich altijd weer over de geweldige afstanden en over de ruimte hier. Als we bij leven en welzijn over een paar dagen weer wat in ons oude vaderland hopen rond te zwerven voor familiebezoek en hopelijk om nog wat werk te mogen doen in de wijngaard, zal het ons ongetwijfeld weer opvallen hoe er daar met de ruimte gewoekerd moet worden. Met als gevolg nauwe straatjes en, over het algemeen gesproken, ongelooflijk kleine tuintjes. Maar al is er dan hier ruimte genoeg, het kan vanbinnen wel heel anders zijn. Tenzij de Heere Zelf weer eens ruimte maakt. Ook met de wetenschap van vroegere ontmoetingen, die we

overigens zo spoedig vergeten, en met kostelijke ervaringen, kun je niets doen als de kracht eruit is en als de Heere Zijn aangezicht verbergt. Dan gaat de vorst der duisternis rond als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden. Dan is je hart zo groot dat alle inspraken van het ongeloof, vrees en bedruktheid erin passen. Maar dan zie je Hem niet Die alleen gevangenen in de vrijheid stellen kan.

Een allesbeslissende vraag

Onlangs, voor de bediening van het Heilig Avondmaal, hebben we mogen spreken van 1 Petrus 2:7a: “U dan die gelooft, is Hij dierbaar.” Wie kan ooit de dierbaarheid van de Zaligmaker naar waarde vermelden? Hij Zelf is ook de eer, de glorie van Zijn kerk. Hij bekleedt ze met klederen des heils en “de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.” En toch... je weet het verschil. Soms mag je *eruit* spreken, soms kun je er alleen wat *over* spreken. “Zonder Mij kunt gij niets doen.” De Heere hielp door. Zoals Hij dat al die jaren gedaan heeft. Alle roem is uitgesloten. Voor de voorbereiding was de tekst uit Mattheüs 22:42: “Wat dunkt u van de Christus?” Dat is zo’n indringende, allesbeslissende vraag. Er is toch, ook hier nog, een ellendig en arm volk dat zeggen mag: “Heere, dat weet U, dat is U bekend. Gij zijt veel schoner dan de mensenkinderen.” Ja, al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Als Hij komt en als Hij spreekt, is er ruimte voor het zo vaak benauwde en geplaagde gemoed. Zijn komst is het alleen die ons heil volmaken kan. Door Zijn komst kan er ruimte zijn in de nauwste straatjes, of laat ik zeggen, ja, kan er zelfs in de gevangenis een lied worden gezongen, “een lofzang onzen Gode.”

Muziek

Heb ik het mis, als ik meen dat het niet zo vaak meer voorkomt, dat men “der vromen tent” hoort weergalmen? De jeugd houdt van muziek. Ik houd er ook van, al weet ik er verder weinig van te zeggen. De muziek waarnaar jij misschien graag luistert, is, ben ik bang, wellicht wel heel anders dan die je hoort “in der vromen tent.” “Die muziek heb ik nog nooit gehoord,” zul je misschien zeggen. “Ik zou niet weten hoe die klinkt.” Dat is erg. En toch is die muziek er nog. Hoor je ze nooit van de preekstoel? Of misschien bij een

oude opa? Of bij anderen? Het zou ook bij iemand van je eigen leeftijd kunnen zijn.

De muziek die je hoort als een arme zondaar door God opgeroepen wordt, en een plaats krijgt aan de tafel van de Koning. De muziek van: "Waarom was het op mij gemunt?"

Daarom: "O gij, die des HEEREN doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij

ulieden wezen. En zwijgt niet ztil voor Hem, totdat Hij bevestige, en totdat Hij Jeruzalem stelle tot een lof op aarde." Het zou jaloersheid kunnen geven en tot zegen kunnen zijn, ook voor onze kinderen.

Een hartelijke groet uit Kalamazoo, ds. C. Vogelaar

bij goed om er met anderen over te spreken, zegt Teellinck. Zo kunnen we met elkaar een verlangen krijgen om de begeerde zaak werkelijk te verkrijgen! Met name is het nodig om door het geloof de Heere aan te grijpen in Zijn beloften die Hij aan Zijn inzetters heeft gegeven en ons zo te verzekeren van Zijn genade, hulp en zegen. De voorbereiding zal moeten leiden tot een reformatie in het gezin en persoonlijk leven. Immers, het plan om een vastendag te houden betekent een besluit voor Gods aangezicht "dat men zich nu wil gaan verzetten tegen alle bekende zonden en de onbekende wil onderkennen en dat men wil hervormen, alles wat in orde gemaakt kan worden".

Hervormingsdag en vasten... hoort dat bij elkaar?

Vorige week was het weer Hervormingsdag. De dag waarop we herdachten hoe Maarten Luther door de Heere werd gebruikt voor een krachtige reformatie van de kerk.

Aangrijpend is het telkens weer te lezen hoe deze monnik verlost werd van het Roomse denken. Was het geen wonder dat hij mocht gaan inzien dat zijn eigengerechtigheid geen ladder was die hem tot God liet opklimmen? Was het geen wonder van genade dat hij mocht leren zien, dat het in het genadeleven gaat om de toegerekende gerechtigheid van Christus in het persoonlijk leven?

Wat had hij zich gemarteld en afgebeuld om Gods genade te verdienen. Bidden, vasten, nachtenlang op een koude vloer liggen en zich pijnigen... om zich er Gods genade mee waard te maken. Maar tevergeefs! We kennen zijn levensgeschiedenis wel en 't is goed om er ons steeds weer op te bezinnen.

Reformatie nodig?

't Is nu 2006. Vele eeuwen later moeten we zeggen dat reformatie een blijvende opdracht is. Ook vandaag is die nodig in ons persoonlijk en kerkelijk leven. Zeker, we moeten daarom bidden, smeken en dat wel aanhoudend. Een vraag die daarbij opkomt is: moeten we daarbij ook niet vasten, zoals Luther zo veel heeft gedaan?

De meeste lezers van ons blad hebben wel van Teellinck gehoord. Deze oudvader heeft een boekje "Burenkout" geschreven, waarin hij veel aandacht besteedt aan het vasten. Het vasten en bidden is voor hem een van de belangrijkste bijbelse middelen, die kunnen leiden tot de gewens-

te reformatie van steden, zo schrijft hij. Het onderwerp "vasten" heeft hem zo intens bezig gehouden dat hij er in 1618 een heel boek over heeft geschreven!

Hij schrijft daarin: "Het godsdienstig vasten is welbeschouwd een heilige oefening, die God Zijn volk heeft voorgeschreven als een eeuwige verordening. Daarbij onthouden zij zichzelf bij voorvallende gelegenheden ten minste een gehele dag van alle werk en genoegens van het leven". Hij maakt onderscheid tussen de vasten- en biddagen die door de overheid werden voorgeschreven en de persoonlijke vastendag. Hij zegt daarover: "De aanleiding tot het houden van een vastendag wordt gevonden in een bijzondere moeilijkheid of tegenslag, in een bijzondere zonde of

**Ook ons bidden kan
verworden tot een sleur –
en vormdienst!
Maar daarmee mogen wij
het gebed niet nalaten.**

zorg in ons leven. In het algemeen gezien kan het gaan om een vasten, ten goede van het lieve vaderland, van Gods kerk en van onze eigen ziel".

Vorbereiding

Teellinck geeft aan dat de innerlijke voorbereiding op de vastendag heel belangrijk is. Eigen machteloosheid en krachteloosheid om te vechten tegen de zonden moet worden ingeleefd. Er moet een hartelijke bewogenheid zijn over de reden die aanleiding geeft tot het vasten. Het is daar-

Wandelen met God

Een wat minder bekende Puritein is Henry Scudder, die omstreeks 1585 geboren is. Het is niet bekend of Willem Teellinck hem heeft ontmoet tijdens zijn studiereis door Engeland en Schotland, maar mogelijk is het wel. Van Scudder is bekend geworden het boek "Wandelen met God" (de dagelijkse praktijk van het geloof), dat door John Owen sterk is aanbevolen.

In dit boek is ook een hoofdstuk gewijd aan het vasten. Nadrukkelijk geeft ook hij aan dat het vasten twee kanten heeft. Het ene is uitwendig en bestaat in het kastijden van het lichaam; de andere kant is de inwendige en die bestaat in het verootmoedigen van de ziel. "Als u alleen vast met het oog op lichamelijke onthouding, is het iets middelmatig en maakt het geen deel uit van de dienst van God. Als u echter ook het inwendig deel in acht neemt en vast om God daarmee te dienen, namelijk om u hierdoor zeer diep te verootmoedigen, komt het zeer ten goede aan uw geestelijke en redelijke godsdienst, omdat het het gebed, waarmee het altijd gepaard moet gaan (zie Ezra 8:23, Ps. 35:13) sterkere en snellere vleugels geeft. Dan dient u God op een bijzondere wijze".

Scudder onderstreept steeds weer dat het echt niet genoeg is als het lichaam gekastijd wordt, als niet ook de ziel beproefd wordt (Jesaja 58:5). "Het is dan slechts een lichamelijke oefening, die tot weinig nut is. Ja, het is dan een huichelachtig vasten, dat verfoeid en veroordeeld wordt door God, omdat het voornaamste doel van het vasten, de verootmoediging van de ziel, niet bereikt wordt". Scudder noemt vasten een christelij-

ke plicht, maar tegelijkertijd is hij heel evenwichtig als hij schrijft over de uitoefening ervan. Openbare vastendagen hebben bij hem de voorkeur en voor persoonlijke vastendagen geeft hij aan dat het voor pasbekeerden en ongeoefende christenen geen noodzaak heeft. Voor hen is in het bijzonder de prediking zo belangrijk. De predikant, zo zegt hij, onderwijst hen en bidt voor hen. "Een zwaar medicijn is goed, maar niet voor zuigelingen".

Sprong naar vandaag

Veel mooie dingen hebben zowel Teellinck als Scudder gezegd over de vorm en de inhoud van het vasten, waard om ook door ons eens overdacht te worden. Maar laten we de sprong maken naar vandaag. Sprekend is de ernst waarmee deze oudvaders schrijven over de noodzaak van het vasten. Hoe komt het dan toch dat wij vandaag haast niet meer spreken over het vasten? Komt het omdat het iets Rooms in zich heeft? Of zijn er andere oorzaken aan te wijzen?

Laten we het eerst tegen elkaar zeggen: vasten is een voluit bijbels begrip! Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament komen we het tegen. In het Oude Testament lezen we het pas voor het eerst in het bijbelboek Richteren. Ook na de ballingschap, bijvoorbeeld bij Nehemia en Ezra, komen we het tegen in verband met het bidden. Het vasten is als een voorbereiding op het bidden bedoeld. Nee, vasten is niet alleen een uitdrukking voor het laten staan van eten en drinken. Het vasten bestaat in het zich verootmoedigen voor God. Een verootmoediging vanwege de zonden van het volk of vanwege persoonlijke zonden. Ontbreekt deze verootmoediging... dan is het geen vasten meer! Verootmoediging wil zeggen: onze zonden hartelijk en eerlijk voor God belijden en vaarwel zeggen! Duidelijk blijkt dat uit Jesaja 58: "Is niet dit het vasten dat Ik verkiez, dat gij losmaakt de knopen der goddeloosheid?"

In het Nieuwe Testament lezen wij nergens dat de Heere Jezus het vasten heeft afgeschaft. We horen Hem zeggen: "Dit geslacht kan nergens door uitgaan dan door bidden en vasten" (Markus 9:29). Ook Paulus schrijft op meerdere plaatsen over het vasten. Vasten is dus een bijbelse zaak! Dat je er mee om kunt gaan op een verkeerde manier mag ons ook duidelijk zijn. Zodra je het vasten als een soort wet-

tische plicht aan anderen gaat opleggen en zodra je aan het vasten een bepaalde verdienstelijkheid gaat toevoegen, ben je op roomse wijze bezig. Eerlijkheidshalve: kunnen we alle bijbelse zaken niet verkeerd gebruiken? Ook ons bidden kan verworden tot een sleur – en vormendienst! Maar daarmee mogen wij het gebed niet nalaten. 't Moet juist ons gebed zijn: "Heere, leer ons bidden". Moeten wij nu ook aan de Heere vragen: "Heere, geef toch dat wij trouw gaan vasten?" Nee, dat geloof ik persoonlijk niet. De Heere zegt nadrukkelijk en met ernst dat we onze onderlinge bijeenkomsten niet mogen nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben. Kerkgang en gebed is een plicht, maar dat is het vasten niet. Nergens heeft de Heere het ons geboden; wel aanbevolen.

Reformatie en vasten

Vasten als godsdienstige oefening is onder ons bijna helemaal verdwenen. Wij leven in een ontzettend gecompliceerde samenleving en vasten in gezinsverband zoals Teellinck beschrijft is haast een onmogelijkheid. Maar moeten we ook niet toegeven dat de praktijk van de vroomheidsbe-

leving behoorlijk is versmald? Van een biddag, vergezeld met een oproep tot vasten, weten we al lang niet meer. Toch zou het vasten een goed hulpmiddel kunnen zijn bij het bidden en bij de kerkgang. Onze samenleving kenmerkt zich door een ontzaglijke ontkerstening; de dijken van Gods algemene genade, die de samenleving nog beschermen, worden in een moordend tempo afgegraven. En in de kerk? Is er onder ons niet veel dode orthodoxie, veel schijn geloof en wereldgelijkvormigheid? Natuurlijk, we kunnen op onze degelijkheid roemen of onze weg trouw kerkelijk meelevend bewandelen, maar daarmee zijn we er toch niet? De geestelijke nood in onze gezindte en gezinnen is groot! We hebben werkelijk een Nadere Reformatie nodig. Persoonlijk vasten als hulpmiddel beoogt door Gods genade het hart aan te sporen tot ijver in het gebed, tot een vurig smeken. Zo'n vasten, zegt Teellinck, behaagt de Heere. Zo rondom Hervormingsdag 2006 mag er wel een vasten en bidden zijn met Asaf: "Sta op, o God, sta op, toon Uw gezag" (Psalm 74).

Nunnspeet,

W. Visser

KERKNIEUWS

■ Beroepingswerk

Beroepen:

Te Zwolle: ds. A. Verschuure te Krabbendijke.

Bedankt:

Voor Aagtekerke:

ds. A. Schreuder te Rijssen-Zuid;

Voor Emmeloord en voor Groningen:

ds. M. Karens te Werkendam;

Voor Moerkapelle:

ds. B. van der Heiden te Alblasserdam;

Voor Nieuwdorp:

ds. A.J. Gunst te nieuwerkerk;

Voor Oudemirdum:

ds. C. de Jongste te Tholen;

Voor Rotterdam-Zuiswijk:

ds. D.W. Tuinier te Terwolde-De Veecht.

■ AANGEPASTE KERKDIENTST OP URK

D.V. zaterdag **11 november** zal er in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente op

Urk een aangepaste kerkdienst voor mensen met een verstandelijke handicap worden gehouden. In deze dienst, die om 14.30 uur begint, hoopt ds. E. Bakker voor te gaan. Hij wenst te spreken over: Onesimus, de weggelopen slaaf, n.a.v. Paulus', brief aan Filemon. Iedereen is van harte welkom.

■ MUTATIES KERKELIJK JAARBOEK

Pag. 126, gemeente BOSKOOOP.

Scriba is nu: J. Bloemendaal, Poelruit 25, 2771 RD Boskoop.

Tel: 0172-213839, email: scriba.ggboskoop@kliksafe.nl.

Pag. 166, gemeente GOUDSWAARD.

Het nieuwe adres van de scriba, A.C. Visser, is: Dorpsstraat 29, 3267 AE Goudswaard. Zijn tel.nr. is nu: 0186-691654, b.g.g. 0186-691309.

■ **VERSLAG VERGADERING CLASSIS RIDDERKERK, OP 9 SEPTEMBER 2006**

Ds. B. van der Heiden memoreert in zijn openingswoord het feit dat ouderling A. van Bochove van de gemeente Alblasterdam op 4 mei 2006 mocht herdenken dat hij 35 jaar ambtsdrager is.

Met betrekking tot de samenwerking in het evangeliesatieproject Rotterdam heeft de classis Ridderkerk indertijd een verkeningscommissie ingesteld. Nu de verkeningswerkzaamheden zijn afgerond en dit project is gestart, wordt de naam van deze commissie gewijzigd in commissie classicale evangelisatie Ridderkerk wat aansluit bij de naam van de Rotterdamse commissie. Genoemde commissie zal de classis een voorstel doen toekomen wat betreft haar nieuwe mandaat. Deze zal op bepaalde punten anders zijn dan die van de Rotterdamse commissie aangezien de besluitvorming van dit evangelisatieproject bij de classis Rotterdam ligt. Volgens ouderling M.J. de Vries van de classis Rotterdam worden de voorstellen van de Rotterdamse commissie wel eerst aan de classis Ridderkerk voorgelegd. De eindverantwoordelijkheid ligt echter bij de classis Rotterdam. Daartoe is een reglement in voorbereiding dat ook aan de classis Ridderkerk zal worden voorgelegd. Er wordt vanuit de classis Rotterdam gestreefd naar een maximale openheid en samenwerking met de classis Ridderkerk met betrekking tot dit evangelisatieproject. De classis Rotterdam heeft primaire verantwoordelijkheid voor dit project. De classis Ridderkerk heeft haar eigen verantwoordelijkheid die neerkomt op samenwerking en financiële ondersteuning. Daartoe heeft de classis Ridderkerk zich indertijd verplicht. De verbouwing van het pand "In de Gouwstraat" is inmiddels afgerond. Dit was mede mogelijk door subsidie van de overheid. Volgens ouderling M.J. de Vries zijn de reacties uit de buurt bemoedigend. Er is belangstelling en betrokkenheid. Er zijn veel vrijwilligers die willen helpen ook vanuit de classis Ridderkerk. De financiële ondersteuning vanuit de classis Ridderkerk is onverminderd groot. Dit alles geeft verwondering. De Heere schenke Zijn zegen over dit werk.

Het deputaatschap algemene kerkelijke zaken sectie kerkelijke archieven gaat in een schrijven nader in op het verzamelen van archiefstukken van hen die geen ambtsdrager meer zijn alsmede het wissen van informatie op computers. Dit laatste geldt ook bij vervanging van computers door ambtsdragers. Vanuit de vergadering wordt opgemerkt dat alleen het wissen van informatie op de harde schijf niet voldoende is. Met een bepaald programma kan de informatie toch weer opgevraagd

worden. Daarom is het noodzakelijk dat de harde schijf wordt vernietigd. Hierover zal de sectie kerkelijke archieven worden geïnformeerd.

De classis gaat akkoord met de herbenoeming van ouderling W. den Hollander als lid van de raad van toezicht van de SGZZH. Ouderling C.A. Herweijer wordt door de classis benoemd als de nieuwe quaestor aangezien ouderling A.J. van Rijs op zijn verzoek van deze functie is ontheven. Diaken C. Schipper is bereid de functie van secundus classisdiaken op zich te nemen. De classis gaat hiermee akkoord. Met betrekking tot de nieuwe bestuursstructuur van de SGZZH volgt een uitgebreide bespreking aangezien deze per 1 januari 2007 een feit zal zijn. Het gaat hier om de vraag hoe in de toekomst de identiteit van de tehuizen vallende onder SGZZH bewaakt en de kerkelijke binding in de nieuwe structuur behouden kan worden. Dit geeft reden tot zorg. Het nieuwe bestuursmodel wordt namelijk fundamenteel anders. De huidige raad van toezicht vervalt. Het nieuwe bestuursmodel is een voorwaarde voor het verkrijgen van erkenning als zorginstelling en het lid kunnen zijn van een brancheorganisatie. Voorgesteld wordt naast dit nieuwe bestuursmodel een commissie van advies in te stellen voor het behoud van de identiteit en de contacten met de achterban. De overheid geeft namelijk de mogelijkheid dat naast de toekomstige directie en bestuur een toezichthoudend orgaan functioneert. De classes zullen binnenkort in een

speciaal daartoe belegde vergadering door de SGZZH nader over het nieuwe bestuursmodel worden geïnformeerd. Tevens zal het conceptstatuut en conceptreglement aan de orde komen. Deze vergadering is heel belangrijk. De vraag is namelijk of de identiteit van onze tehuizen in de nieuwe situatie gewaarborgd kan blijven. Naast de leden van huidige raad van toezicht wordt door de classis nog een drietal ambtsdragers naar deze vergadering afgevaardigd. Afhankelijk van hun bevindingen zou dan eventueel op korte termijn een vervolgvergadering van de classis belegd moeten worden. In de reguliere classisvergadering van januari aanstaande zal e.e.a. weer aan de orde komen en kan dit als punt naar de particuliere synode worden geformuleerd met het verzoek om een commissie "zorg" in te stellen. Zwijndrecht is aan de beurt om de eerstvolgende classis bijeen te roepen, namelijk op D.V. 20 januari 2007. De preses ds. C. van Krimpen bedankt de scriba van de roepende kerk voor het voorbereidend werk van deze vergadering, de gemeente Ridderkerk voor de gastvrijheid en de koster voor de verzorging. Hij spreekt de wens uit dat de Heere Zijn licht en waarheid wil nederzenden opdat die ons geleide. Christus heeft zelf gezegd: "Ik ben het Licht der wereld". Ouderling M. van Bochove eindigt op de gebruikelijke wijze de vergadering.

De scriba van de classis Ridderkerk, ouderling A.L.M. van Hoepen.

BERICHTEN

■ **AFSCHEID EN ONDERSCHIEDING**

Dhr. G. Nieuwenhuis, de voorzitter van onze kerkenraad, heeft in de achterliggende week afscheid genomen van zijn werk bij de zending. In de krant heeft een verslag gestaan van dit afscheid. Tijdens deze bijeenkomst heeft dhr. Nieuwenhuis ook een onderscheiding gekregen. Hij is lid in de orde van Oranje-Nassau geworden vanwege zijn werkzaamheden voor onze zending, voor de kerkenraad en voor de NPV. We willen onze voorzitter van harte feliciteren met deze onderscheiding. We hopen dat hij nog lange tijd dienstbaar mag zijn in dienst van zijn Koning

De kerkenraad van de
Geref. Gem. Bodegraven
J.P. Proos, scriba

■ **ZENDINGSBIJeenKOMST IN RIJSSEN**

Op D.V. zaterdag **18 november** zal in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente van Rijssen-West, de 38e zendingsbijeenkomst worden gehouden. Ds. A. Schreuder heeft de algehele leiding, die ook de opening van deze zendingsmiddag hoopt te verzorgen. Dhr. Floor zal een verhaal vertellen. Tevens hoopt het jeugdkoor "Jubilate" zijn medewerking te verlenen. Aan een afgevaardigde van het zendingsbureau zullen de opbrengsten van de Rijssense zendingsactiviteiten worden aangeboden. Aanvang: 14.30 uur.

■ **+16 DISTRICTSBIJeenKOMST IN THOLEN**

Op D.V. **25 november** is er in de kerk van

de Geref. Gemeente te Tholen, ds. G.H. Kerstenstraat 2, een districtsbijeenkomst +16. Dhr. L.A. Kroon hoopt te spreken n.a.v. het thema: "ff contact, over communicatie via moderne media". Aanvang: 19.30 uur.

■ +16 DISTRICTSAPPELAVOND IN WERKENDAM

Door het district Zuid-Oost wordt op D.V. zaterdag **18 november** een appelavond gehouden in de kerk van de Geref. Gemeente van Werkendam. Dr. R. Seldenhof zal dan een inleiding houden over het thema: "Laat ons mensen maken (en herstellen)". Aanvang: 19.30 uur.

■ -16/+16 DISTRICTSAVOND IN ZAANDAM

Op D.V. vrijdag **17 november** wordt er een districtsavond gehouden in het kerkge-

bouw van de Geref. Gemeente te Zaandam. Aanvang: 19.45 uur. Dhr. L.A. Kroon hoopt dan een inleiding te houden over: "Jong en oud in de gemeente".

■ JUBILEUMZANGAVOND IN THOLEN

Op D.V. 18 november hoopt de chr. gezangvereniging "Crescendo" haar 75-jarig jubileum te herdenken in de Rehobothkerk van de Geref. Gemeente van Tholen. Aanvang: 19.30 uur. Ds. C. de Jongste heeft de algehele leiding. Hieraan zal worden meegewerkt door een tweetal oud-dirigenten en het jeugdkoor "Sjaloom". Op deze avond zal tevens de speciaal uitgebrachte jubileum-CD worden gepresenteerd, die te koop is voor € 13,50. De collecte is t.b.v. de kerk.

den 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. G. Pater; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Ouddorp 9.30 (H.A.) en 18.30 uur ds. P. Blok; Oudemirdum 9.30 en 14.30 uur ds. Vogelaar; Poederoyen 14.30 uur ds. M. Karens; Puttershoek 10.00 uur ds. B. van der Heiden en 14.30 ds. Van Krimpen; Rhenen 10.00 en 17.30 uur ds. Veenendaal; Ridderkerk 9.30 en 18.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 18.30 uur stud. Labee; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. Baaijens en 15.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Rotterdam-Centrum 10.00 en 17.00 uur ds. Van Dijk; Rotterdam-IJsselmonde 15.00 uur ds. W.J. Karels; Rotterdam-Zuidwijk 19.00 uur ds. Silfhout; Soest 19.00 uur ds. Visscher; Stad a/h Haringvliet 14.30 uur ds. Schipper; Terneuzen 15.00 uur ds. Van Gelder; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. De Jongste en 14.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 15.00 uur ds. F. Mulder; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Utrecht 10.00 en 16.00 uur stud. Heijkamp; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. Van Belzen; Vlaardingingen 10.00 ds. Mijnders en 19.00 uur stud. Joosse; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waarde 9.30 en 18.00 uur ds. Hofman en 14.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 14.30 uur ds. Sonneveld; Wierden 15.00 uur ds. De Wit; Woerden 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Wolphaartsdijk 18.00 uur ds. Moens; Yerseke 9.00 en 18.00 uur ds. Verweij en 14.00 uur leesdienst; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. Van Eckveld; Zoetermeer 10.00 (H.A.) en 16.30 uur ds. Paul; Zwijndrecht 9.30 en 16.00 uur stud. Joosse; Zwolle 19.00 uur ds. Schot.

KERKDIENSTEN

■ ZONDAG 12 NOVEMBER 2006

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Sonneveld; Alblasserdam (in Havenkerk, Wilgenplein) 11.30 uur leesdienst en 18.30 uur ds. B. van der Heiden; Almelo 15.00 uur ds. Van Dieren; Alphen a/d Rijn 10.00 en 15.30 uur stud. Labee; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur ds. Kleppe; Arnhem 18.00 uur ds. Tuinier; Barendrecht (in CGK; Voordijk 252) 13.30 en 19.00 uur ds. Terlouw; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Bodegraven 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. W. Harinck; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. Golverdingen; Breda 14.30 uur ds. Brugge; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Delft 19.00 uur ds. Driessen; Deventer 15.00 uur ds. Schreuder; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Doetinchem 9.30 uur ds. J. Karels; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. Brugge; Drachten 9.30 en 19.00 uur ds. Hoogerland; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 12.15 uur ds. Veenendaal en 19.00 uur ds. Van Belzen; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Vermeij; Emmeloord 18.15 uur ds. Kattenberg; Enter 15.00 uur ds. J. Karels; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. L. Blok; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. Hakvoort; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse en 14.00 uur leesdienst; Gouda 9.30 (H.D.) en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 14.30 uur ds. De Leeuw; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder

(kerkgebouw Spoorstraat) 9.30 en 18.00 uur ds. Boogaard; Groningen 15.30 uur ds. Hoogerland; Haarlem 18.30 uur ds. Neele; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. C. Harinck; Hoofddorp 14.30 uur ds. Van der Net; Houten 11.00 en 17.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Kamperland 10.00 en 16.00 uur stud. De Waard; Kapelle-Biezelinge 9.30 en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Kortgene 14.00 uur ds. Verweij en 18.30 uur stud. De Waard; Krabbendijke 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Leerdam 19.00 uur ds. P. Mulder; Leiderdorp 16.00 uur ds. W. Harinck; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Marknesse 14.30 uur ds. L. Blok; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. Van Manen; Moerkapelle 19.00 uur ds. Clements (doventolk); Nieuw Beijerland 16.30 uur ds. Baaijens; Nieuwdorp 18.30 uur ds. Van der Poel; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. Verhoef; Nisse 14.30 uur ds. Meeuse; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oostkapelle 15.00 uur ds. De Heer; Oostvoorne 10.00 uur ds. Terlouw; Opheus-

■ DINSDAG 14 NOVEMBER 2006

Amersfoort 19.30 uur ds. Visscher (bijbellezing); Beekbergen 19.30 uur ds. Verhoef; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 19.30 uur ds. De Leeuw; Enkhuizen 19.30 uur ds. Vogelaar; Lisse 19.45 uur ds. Neele (bijbellezing); Nijkerk 19.30 uur ds. Hakvoort (bijbellezing); Poederoyen 19.30 uur ds. Mondria; Stolwijk 19.30 uur ds. Van Eckveld; Terwolde-De Vecht 19.30 uur ds. Tuinier; Uddel 19.30 uur ds. Mouw (bijbellezing).

■ WOENSDAG 15 NOVEMBER 2006 (DANKDAG)

Brakel 14.30 en 19.00 uur ds. W.J. Karels; Enschede 15.00 en 19.30 uur ds. Tuinier; Goudswaard 9.30 en 14.30 uur ds. B. van der Heiden en 19.30 uur ds. Van Aalst; Hoogvliet 15.00 en 19.45 uur ds. Terlouw; Mijdrecht 14.30 en 19.30 uur ds. Mondria; Naaldwijk

15.00 en 19.45 uur ds. Driessen; Nieuw Beierland 9.30, 15.00 en 19.30 uur ds. Van Krimpen; Poortvliet 10.00, 14.30 en 18.30 uur ds. Moens; Rotterdam-Centrum 10.00, 15.00 en 19.45 uur ds. Verweij; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur ds. De Jongste; Sint Annaland 9.00 en 18.30 uur ds. Schipper en 14.00 uur ds. Brugge; Sint Philipsland 9.30 en 18.30 uur ds. Van Manen; Soest 15.00 en 19.30 uur ds. Visscher; Sprang Capelle 15.00 en 19.30 uur ds. M. Karens; Tholen 10.00 en 19.00 uur ds. De Jongste en 14.30 uur ds. Schipper.

■ WOENSDAG 15 NOVEMBER 2006

Aalburg 19.30 uur stud. De Waard; Alphen a/d Rijn 19.30 uur ds. Verhoef; Delft 19.00 uur stud. Heijkamp; Drachten 19.30 uur ds. Hoogerland (bijbellesing); Gorinchem 19.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Kootwijkerbroek 19.30 (H.D.) uur ds. Beens (bijbellesing); Nunspeet 19.30 uur ds. Schot (bijbellesing); Opheusden 19.30 uur ds. G. Pater (bijbellesing); Poortugaal 19.30 uur ds. Van Gelder; Puttershoek 19.30 uur stud. Labe; Rheden 19.30 uur ds. Veenendaal (bijbellesing); Scherpenzeel 19.30 uur ds. Van Dieren; Spijkenisse 19.45 uur stud. Joosse; Veen 19.30 uur ds. Melis (bijbellesing); Wageningen 19.30 uur ds. F. Mulder (bijbellesing); Zeist 19.30 uur ds. Van Eckveld (bijbellesing); Zwijndrecht 19.30 uur ds. De Leeuw.

■ DONDERDAG 16 NOVEMBER 2006

Apeldoorn 19.30 uur ds. Schreuder; Capelle

a/d IJssel-West 19.45 uur ds. L. Blok; Enkhuizen 19.30 uur ds. Siifhout; Genemuiden 19.30 uur ds. Hakvoort (bijbellesing); Krimpen a/d IJssel 19.45 uur ds. P. Mulder; Leerdam 19.30 uur ds. De Leeuw; Oosterland 19.30 uur ds. Schipper; Ridderkerk 19.30 uur ds. Gunst; Terwolde-De Vecht 14.30 uur ds. Tuinier (huw.bev.).

■ VRIJDAG 17 NOVEMBER 2006

Den Helder 15.00 en 19.00 uur ds. Neele; Kruiningen 19.30 uur ds. De Leeuw.

■ ZATERDAG 18 NOVEMBER 2006

Scherpenzeel 15.00 uur ds. Visscher (dovendienst).

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Evangelist G. Baan; kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 16.30 uur. U bent hartelijk welkom in de inloop/bijbellesing 't Wuiver, Stationsweg 96a, Alkmaar (t.o. NS- en busstation). Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.00 uur.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; kerkgebouw Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Samenkomsten iedere zondag 10.30 en 17.00 uur. Ook voor u staat de deur van onze evangelisatiepost open. U bent hartelijk welkom op dinsdag tot en met zaterdag tussen 10.00 uur en 16.00 uur.

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-I te Emmen; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist S. de Visser; kerkgebouw Achter de Hoven 2-c; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Merksem:

Evangelist A. van Setten; kerkgebouw iDe Broni, Oude Barreellei 64; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur. U bent ook hartelijk welkom in het inloophuis, geopend op dinsdag van 10.00 - 15.00 uur, donderdag van 15.00 - 21.00 uur en zaterdag van 11.00 - 15.00 uur.

Tilburg:

Evangelist H.J. van den Boogaart; kerkgebouw Offenbachstraat 105-107. Samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur. U bent hartelijk welkom in de BIJBELwinkel van dinsdag t/m zaterdag, tussen 10.00 en 17.00 uur. Offenbachstraat 107.

ADVERTENTIES

Kamer(s) gezocht/kosthuis in omgeving van **Dordrecht**, voor jongen.
Tel. 0184-670501.

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ **Horszen bv**

DORPSTRAAT 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 Fax 0341 36 20 77

Statenbijbels - Huisbijbels - Kinderbijbels
Kerkbijbels (alles Statenvertaling)
Theologische werken - Dagboeken
Bijbel- en Catechismusverklaringen
Leesboeken voor jong en oud
Voordeelaanbiedingen
Tweedehands en Antiquarisch
Psalm- en Muziekboeken
Bladmuziek (noten en klavarskribo)
CD's en Musicassettes
Boeken- en CD-bonnen
Wens- en Gelegenheidskaarten

Zorg dichtbij

Rotterdam Gouda Veenendaal
Zwijndrecht Gorinchem
Goes

Actief in uw regio!

Waar u ook woont, Agathos brengt zorg dichtbij:

- **Huishoudelijke verzorging**
- **Persoonlijke verzorging**
- **Verpleging**
- **Psychosociale zorg**

Bel de Zorglijn (010) 264 07 77 en u krijgt uw rayoncoördinator aan de lijn. Agathos stelt zelf indicaties voor veel zorgvragen. Kunnen we geen indicatie stellen? Dan begeleiden we u bij de ClZ-aanvraag. U ziet, ook indicatiestelling is onze zorg!

Agathos
THUISZORG

T 010 264 07 77 | www.agathos-thuiszorg.nl
Zorg met een eigen kleur

SATSA
SOUTH AFRICAN TRAVEL ASSOCIATION

REIZEN NAAR ZUID-AFRIKA
Wekelijks naar o.a.:

- Swaziland
- De Panorama Route
- Kruger Nationale Park

Dagelijks naar o.a.:

- Johannesburg
- Pretoria

Geschikt voor grote en kleine groepen.
Aantrekkelijk verblijf in Sandton, Johannesburg.
Voor meer informatie:

+27 11 706 4809
+27 82 900 9368
+27 11 463 6810
wybe@umfulatours.com
www.umfulatours.com

B. Brouwer
Begravenisonderneming

Voor een verantwoorde en stijlvolle begravenis

- * mogelijkheid voor thuis opbaren
- * eigen rouwvervoer
- * kist wordt schoudergedragen
- * gratis laatste wens boekje

R.C. Brouwer Bentincklaan 1a, Leersum
tel. 0343-461880 b.g.g. 06-51504726

Amerongen - Amersfoort - Doorn - Elst
Langbroek - Leersum - Maarn - Maarsbergen
Rhenen - Woerden - Woudenberg

HARKES
Begravenissen

Persoonlijke zorg voor uw begravenissen

Dokter Hamburgerlaan 59 - 2771 JR Boskoop
Telefoon (0172) 21 21 22

Begravenisverzorgers:
D. Harkes en J.E. van Staveren

Wij verzorgen alleen begravenissen - Dag en nacht bereikbaar

Jeruzalem dat ik bemin

Allen hartelijk welkom

CD-presentatie
D.V. zaterdag 18 november
Sint Maartenskerk te Tiel

Vleugel: Johan Adriaanse
Orgel: Lenard Verkamman
Panfluit: Ellen Adriaanse
Sopraan: Rianne van Roon

aanvang 19.30 uur
de toegang is GRATIS

collecte t.b.v. het deputaatschap voor Israël
toespraak door ds. F. Mulder:
Zaaien aan Joodse wateren
uit de praktijk van het leeuwerik

met de aankoop van deze CD steunt u het leeuwerik van het deputaatschap

begravenisverzorging
T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.
Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.
Geen crematies.
Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

ROEMEENSE PANFLUITEN Zeer goede kwaliteit. R. Mulder, Staphorst
06 12 610 628 b.g.g. 0522 253944

Te huur: woonruimte
te **Kootwijkerbroek**, 2 sl.k.
Tel. 0342-492410.

Te huur aangeboden 2 appartementen in het buitengebied van **Lunteren**, met ruime woonkamer/ keuken (ong. 23 m2), 1 slaapkamer en badkamer. (voor 2 jonge vrouwen/dames)
Tel: 06-48777973

AAN ALLE VRIENDEN VAN HEIDELBERG EN DORDRECHT

HARTELIJK DANK!

Door uw steun mochten we in 2006 weer enkele boeken vertalen en drukklaar maken voor het Duitstalig gebied, het land der Reformatie. Een steeds groter wordende groep lezers, waar we ons geestelijk mee verbonden voelen, vraagt nadrukkelijk om de gereformeerde lectuur van de oude schrijvers.

Het is een grote vreugde om het schone Bijbelse onderwijs van Gods knechten, die nog zo helder spreken nadat zij gestorven zijn, door te geven aan onze oosterburen. In het land der Reformatie zijn deze boeken niet meer te verkrijgen. De geestelijke nood in Duitsland is heel groot. Het bestuur probeert een evenwichtige serie boeken uit te brengen die recht doet aan het waarachtige, Bijbelse getuigenis. We mogen dat onze oosterburen niet onthouden. Met uw hulp en onder de inwachting van Gods zegen willen we deze opdracht blijven uitvoeren.

Dit jaar mochten we samen met de Duitse drukkerij en uitgeverij drie nieuwe titels uitbrengen in het Duits:
- **De waarachtige bekering**, ds. Th. Watson - **De vreugde van het geloven**, ds. M. Henry - **Psalmberijming**, M. Jorissen.
In voorbereiding zijn: **Het gekroonde riet**, R. Sibbes en **De orde des Heils**, ds. W. á Brakel. Dit kan alleen met de steun van onze achterban!

Wilt u een gift overmaken?
5489.87.920

Secretariaat: M. Timmermans, Maasdijk 347,
4264 AN VEEN. Telefoon: 0416 - 691788,
fax 0416 - 697625. E-mail: svvhed@kliksafe.nl

STICHTING VRIENDEN VAN
HEIDELBERG & DORDRECHT

Te huur vakantiewoning in Uddel. Het gehele jaar door.

Tel: 0577-401739

B.g.g.: 06-23913871

Te koop gevraagd:
Jaarboekje - Ger. Gem. 1953
Tel: 0345 - 64 1743

Voor een zorgzame begeleiding

ROSTER
Begrafenisonderneming

Amersfoort, Nijkerk
Hoewelaker
G.C. van Haaren
06 5590 7879

Kantoor: Stationsweg 411
3925 CD Scherpenzeel

Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

Ger.
190
J.M.

GEDENKBOKJE VOOR ELK GEZIN

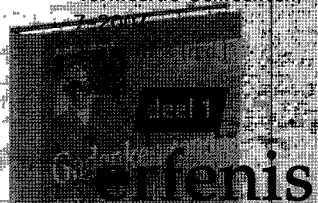
Gedenken rond een Verschenen

Bestellingen worden vanaf nu geleverd

Meditaties rond het 100-jarig bestaan van de...
...formeerde Gemeenten,
...2007

52 med.
dienen
schreve
ee
g

de 1441
de 1442
de 1443
de 1444
de 1445
de 1446
de 1447
de 1448
de 1449
de 1450

**Waardige en
stijlvolle verzorging**

van begravenissen met aandacht voor persoonlijke wensen. In alle rust, vertrouwd en met bescheidenheid.

... van de 21...
... van de 21...
... van de 21...

... van de 21...
... van de 21...
... van de 21...

Voor een zorgzame begeleiding

ROSTER
Begrafenisonderneming

Amersfoort, Nijkerk
Hoewelaker
G.C. van Haaren
06 5590 7879

Kantoor: Stationsweg 411
3925 CD Scherpenzeel

Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

er geschikt voor
Voor inzage do

Verschenen

**Waardige en
stijlvolle verzorging**

van begravenissen met aandacht voor persoonlijke wensen. In alle rust, vertrouwd en met bescheidenheid.

- opbaren met kistkoeling bij u thuis of in een voor u bekende aula
- dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden
- wij verzorgen alleen begravenissen
- laatste verzorging van de overledene door een gediplomeerd verpleegster

Begrafenisverzorgers:
• H de Jongh • P.H. van der Leer • E. Treur
Begrafenisonderneming de Jongh

Hardinxveld-Giessendam:

Reepijzer 5, Tel. (0184) 61 11 54

Wardenburg:

Kerkstraat 15a, Tel. (0418) 65 20 39

Zeist:

Kroostweg 22, Tel. (030) 69 95 330

NatuursteenHuis
vakmensen vertalen uw wensen

- Marmer, graniet en hardsteen (voor binnen & buiten)
- Grafmonumenten
- Vakkundig advies

Goes tel (0113) 216555
Middelburg tel (0118) 612579

Vh Zandee & De Kuiper ook voor leveringen buiten Zeeland

CHRISTELIJKE BEGRAFENIS-ONDERNEMING

DE WEGENAAR

Buurtlaan West 20, 3905 JR Veeningen
Tel: 0118 526411
wegenaar.nl

Uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland biedt de

SHG-gekwalificeerde kraamzorg en gezins- en bejaardenzorg

opvang van kinderen en jongeren met een handicap

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

aanpak van problemen in de samenleving

Stichting China Veenendaal

Kinderleed in China

"Wij hebben geen huis.
Ik leef op een vuilnisbelt!
Krijg ik eten
en een kinderbijbel?"

giro 320666

Info/secretariaat:

Postbus 1150 • 3900 BD Veenendaal
e-mail info@stichtingchina.nl
Giro 320666 t.n.v. Stichting China
www.stichtingchina.nl
tel. 0318-510320

Als een mosterdzaad

Direct leverbaar een nieuw boek van ds. A. Moerkerken

Dit boek bevat acht preken die zijn uitgesproken in de Moriakerk te Capelle aan den IJssel-West. De preken gaan alle acht over iets wat klein begint, maar later van grote betekenis blijkt te zijn. Voor persoonlijk onderzoek zijn deze overdenkingen zeer geschikt. Als u het boek bij ons bestelt, is de opbrengst volledig bestemd voor de renovatie van ons kerkgebouw. Voor deze waardevolle bundel betaalt u € 12,90 (exclusief verzendkosten).

U kunt uw bestelling opgeven bij:

A.J. Bax
Jan van Kanrede 22
2901 TB Capelle aan den IJssel
Telefoon 010 - 4519137 of Bax@kliksafe.nl

BEGRAFENISVERZORGING KINA 010-458 31 12

voor Rotterdam, Krimpenerwaard, Gouda e.o.
D.W. Schipper 010-4506626 J. Kooijman 0182-583932

Begraafenisverzorging "Honestum"

0180 - 628908 (dag en nacht)
L. Melleste-Verveer en D.D.E. Melleste
Voor Rotterdam - Barendrecht - Ridderkerk
H.I. Ambacht - Zwijndrecht - Dordrecht e.o.

www.ISRAELREIZEN.nl

D.V. 19 mrt. 11 dgn voor hen
die voor het eerst Israel bezoeken
€ 1123,- p.p. U bezoekt de
bekende Bijbelse plaatsen.

D.V. 21 mei. 11 dgn 2nd timers.
U bent al eens in Israel geweest.
U bezoekt de Westbank en praat
met joodse kolonisten. U bezoekt
Hazor, de Hermon en Gamla.
€ 1195,- p.p.

Voor info belt u tel. 0318 540415

Ambtskleding

Kostuums: 2- en 3-delig zwart - grijs - e.a.
Trouwkostuums - Jacquets - Pantalons
Streeppantalons - Overhemden
Stropdassen - Sokken - Overjassen
Hoeden - Schoenen

Winkel: Dorpsstraat 229, Scherpenzeel
Telefoon 033-2778899 b.g.g. 06-30189592

OPENINGSTIJDEN: MA. GESLOTEN,
DI T/M DO 9-18 UUR,
VR 9-21 UUR EN ZA 9-17 UUR.
OP AFSpraak MOGELIJK

't Boekenhoekje

Het adres voor verantwoorde lectuur

Leesboeken	Diverse (wens-) baarten
Kinderboeken	Cadeau-artikelen
Bijbels (Statenvertaling)	CD's
Psalmboeken	Muziekcassettes
Theologische werken	Bladmuziek
Vertalingen van	Kom gerust eens stuffelen
Bijbel, Catechismus e.a.	in onze gezellige winkel
Levensbeschrijvingen	

Openingstijden:
Dinsdag t/m Vrijdag van 9.00u tot 15.00u
Zaterdag van 9.00u tot 15.00u

Goudenregenstraat 21
2906 CM Capelle a/d IJssel
tel. (010) 442 22 12
privé (010) 451 28 92

"Voorgangers huiskgemeenten in gevangenis opnieuw geslagen"

"Chinese christenvrouwen in
het openbaar vernederd"

"Kerken verwoest"

Voorgangers in China worden gemarteld en geslagen. 24 uur per dag worden zij bewaakt. Tijdens de mishandeling wordt gejuicht, terwijl de leiding nietszeggend toekijkt. Dit is de situatie van onze Chinese medechristenen anno 2006. In de eerste plaats willen wij u vragen om gebed voor hen, maar wilt u onze stichting ook door uw gift blijvend gedenken? De nood is zo groot, maar Gods Woord vindt doorgang! Help ons helpen!

Stort uw gift op **3473.76.029** t.a.v. Hudson Taylor/SBH te Nunspeet.

HUDSON TAYLOR

Stichting Bijbelse Hulpverlening China

Nieuwe boeken voor...

DS. R. BOOGAARD

De Parel van grote waarde

52 meditaties

198 blz.
gebonden
33120194

€ 14,90

In deze meditatiebundel staat Christus, als de Parel van grote waarde, centraal. Wie Hem de zijne mag noemen, bezit alles. Bij de samenstelling is rekening gehouden met het kerkelijk jaar.

DRS. J.H. VAN DOLEWEERD E.A. (RED.)

Gij zult Mijn getuigen zijn

Zending in bijbels perspectief

335 blz.
gebonden
33120011

€ 28,90

Het boek biedt vele klassieke onderwerpen, zoals zending en de Bijbel, zending in de geschiedenis en in de theologie. Ook komen actuele thema's, zoals de voltooiing en actuele zendingsvraagstukken aan de orde.

DS. C. HARINCK

De Geestesgaven

Een bezinning op de opkomst

van de charismatische beweging

88 blz.
paperback
33119846

€ 8,50

De bedoeling van dit boek is om de gevaren van de charismatische opvattingen over het nog voortduren van de bijzondere Geestesgaven onder de aandacht te brengen.

DS. W.J. KARELS

Op Uw zaligheid wacht ik

Overdenkingen over de zegeningen van de zonen van Jakob

220 blz.
gebonden
33120135

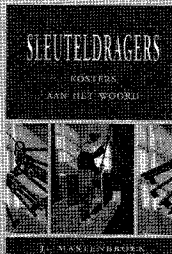
€ 16,90

Deze overdenkingen over de zegeningen van Jakob zijn ontstaan uit Bijbellezingen die ds. W.J. Karels in zijn gemeente Hardinxveld-Giessendam gehouden heeft.

J. MASTENBROEK

Stueldragers

Kosters aan het woord

389 blz.
gebonden
33120216

€ 24,90

24 gesprekken met *stueldragers* (kosters), mannen en vrouwen die achter de schermen veel meer doen dan de doorsnee kerkganger beseft. Een uitgave met talrijke foto's.

J. MASTENBROEK

Uit het diensthuis uitgeleid

Het veelbewogen leven van

Franciscus Adrianus van Achter

100 blz.
gebonden
33120119

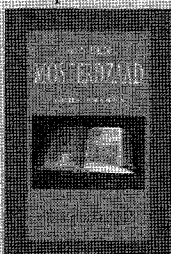
€ 11,90

God leidde deze monnik uit het diensthuis van Rome uit. Zijn veelbewogen levensverhaal wordt in dit boek weergegeven. Een fraai geïllustreerde uitgave.

DS. A. MOERKERKEN

Als een mosterzaad

Acht preken

159 blz.
gebonden
33120275

€ 12,90

Het gemeenschappelijk thema van alle behandelde schriftgedeelten is: iets kleins in de ogen van mensen groeit uit tot iets groots. Dat is een doorlopende lijn in de gehele Schrift.

DS. P. VAN RUITENBURG

Klagen mag

52 bijbeloverdenkingen over omgaan met lijden

204 blz.
paperback met flappen
33120054

€ 14,50

In deze overdenkingen gaat de auteur in op de vraag hoe we moeten omgaan met ons lijden. Klagen mag, maar niet op elke manier. En ondanks alles kan er ook echt geluk zijn.

DS. P. VAN RUITENBURG

Een mooie leeftijd

Brieven aan ouderen

68 blz.
gebonden
33120062

€ 9,90

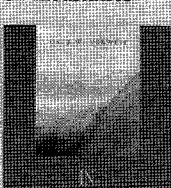
In dit meditatieboekje worden bijbelgedeelten over ouderen besproken. Er wordt aandacht geschonken aan de taken die er nog liggen, maar ook aan de eenzaamheid en de moeiten die dikwijls samengaan met een hogere leeftijd.

Verschijnt binnenkort

DS. J.W. VERWEL

In Kanaän gebracht

52 meditaties

174 blz.
gebonden
33119919

€ 15,90

Onderwijs in de Goddelijke leiding van de Heere met Zijn bondsvolk Israël vanuit Jozua 1-3. De meditaties zijn zeer geschikt om wekelijks te lezen en te overdenken.

W.B. KRANENDONK

Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot

Leven en werk van Bart Roest

245 blz.
gebonden
33120178

€ 17,90

'Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot.' Met deze woorden is het leven van catechiseermeester-voorganger Bart Roest (1892-1974) te typeren. Voorzien van veel illustraties.

J.H. MAURITZ EN W. VISSER (RED.)

Voor Zijn aangezicht

Een handreiking voor huisgodsdiens vandaag

182 blz.
paperback
33120283

€ 15,90

In dit boek wordt een pleidooi gehouden voor een eerlijke en geregelde (thuis)godsdiens. Tegelijk biedt dit boek een praktische handreiking voor de huisgodsdiens.

Den Hertog
uitgeverij - boekhandel

AL ONZE UITGAVEN ZIJN OOK IN UW BOEKHANDEL VERKRIJGBAAR

Elzenkade 6 - Houten
Postbus 150, 3990 DD Houten
Tel. (030) 637 34 34
Fax (030) 634 66 88
E-mail: boeken@hertog.nl
www.hertog.nl

◆ Segeersstraat 30
4331 JP Middelburg
Telefoon (0118) 61 24 86
◆ Oost-Voorstraat 36a
3262 JE Oud-Beijerland
Telefoon (0186) 61 77 24